МУҒАЛЛИМ ҲӘМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

№ 2 2025

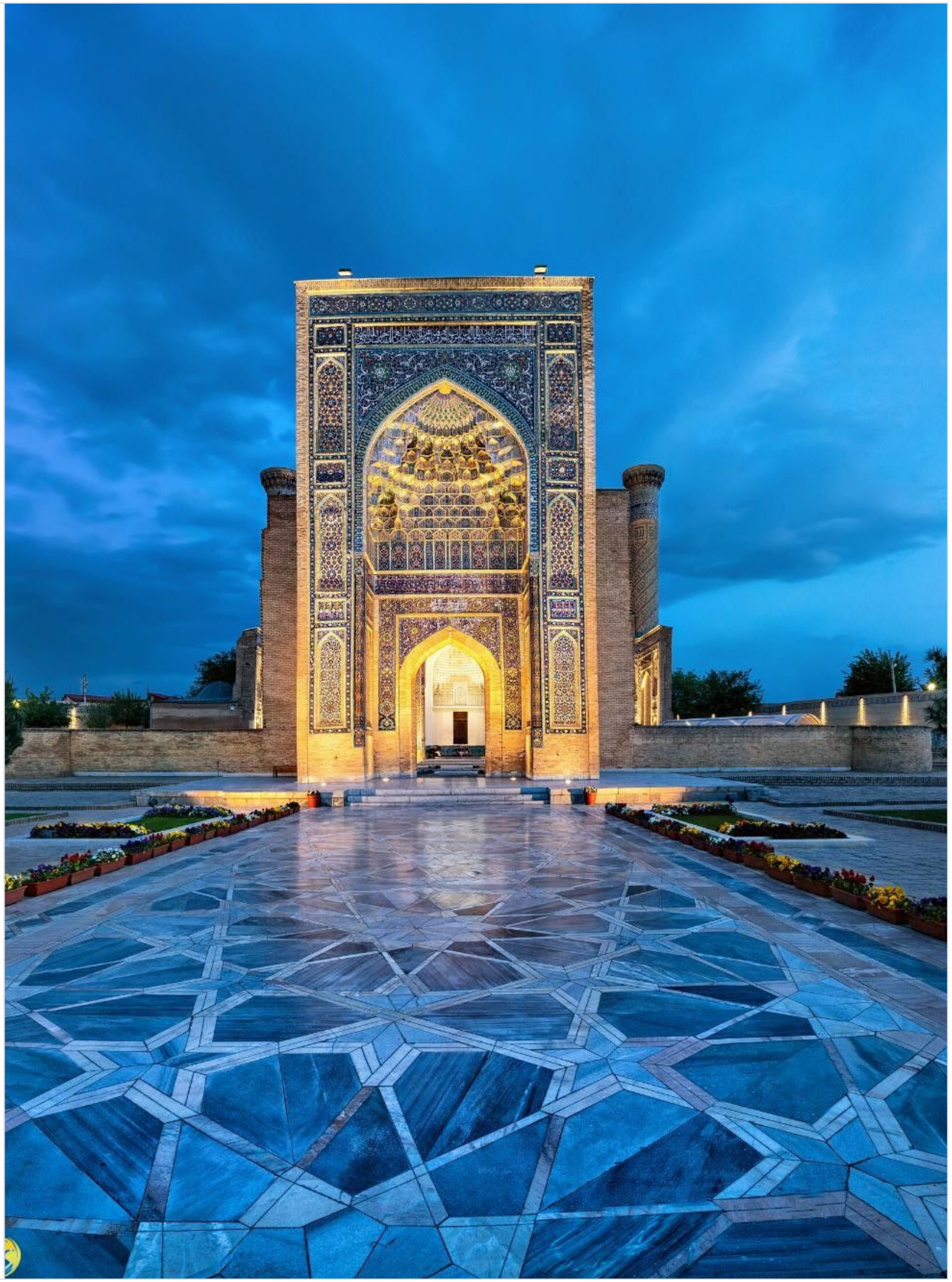

МАЗМУН
ТИЛ ҲӘМ ӘДЕБИЯТ

Shirinqulova Sh.M. Tibbiy atamashunoslikni shakllantirishning o'ziga xos xususiyatlari
Pulatova Sh.S. Fransuz va o'zbek tillarida tibbiyot terminlarining leksik semantik tasnifi
Jumayeva G.A. Raqamli ta'lim texnologiyalarining chet tilni o'qitishdagi samaradorligi
Maxkamov Z.N. Ingliz tilini o'qitishda animatsiya texnologiyasini integratsiyalash: vositalar, texnikalar va natijalar
Urazboyeva S.O. Fonetik va orfografik mashqlar o'quvchilar faoligini oshirishda muhim vosita
O'razova.M. Ingliz tilida amaliy san'at terminlarining leksik xususiyatlari
Mustafoyeva S.J. Nemis tili o'rgatishda talabalarning motivatsiyasini oshirish usullari
Axmedova U.K. Ingliz tilini o'qitishda talabalarning til ko'nikmalarini loyiha texnologiyasi orqali rivojlantirish
Bekchanova X.J. Ingliz tilini tibbiyot talabalariga o'qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish
Аташова Ф.Д, Роль и адекватность перевода в современной литературе
Мухаммедова О. А. Обучение лексике студентов-медиков, изучающих иностранные языки
Абдужаббор Б. Э. Некоторые общие вопросы теории заимствования в русском языке
Шарипова Х. Д. Педагогические основы формирования идеи родины у студентов на занятиях русского языка
Холикулова Н. Т. Влияние цифровых технологий на обучени профессиональной медицинской лексике
Камолова Г. Интегративный подход в обучении русскому и иностранному языку студентов медицинских вузов
Saydullayeva M.A. Immersive learning environments to use the target language for daily communication
Kakhorova M. A. Challenges encountered in teaching listening comprehension and the effective strategies to overcome them
Tashxodjayeva P.B. Improving of the medical student's for preparing effective communication and assessing its results
Jumayeva D.B. Morphological and syntactic characteristics of punctuation in uzbeki
Liliya Khabibullina Jakhonovna Characterizing habituality
Normamatova D. Interrogative sentences are different in uzbek and english languages
Imamova G.Z. Developmental trajectories of second language learner classroomengagement: do students' task value beliefs and teacher emotional
Support matter?
Sadikova M.B. The most effective interactive methods for teaching english
Buriyeva M.S Code-Switching and Related Linguistic Phenomena: A Cross-Cultural Perspective
Ruzmetova D.A. Kasa is a professional development program for foreign language teachers in Uzbekistan.

PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA

Boltiboyev Sh.K, Axmedov D. A, O'qitish jarayonini neyron tarmoqlari orqali samaradorligini oshirish
Jo'rayev F.A. O'qituvchilar tayyorlashda mantiqiy fikrlashning o'rni: pedagogik nuqtai nazar
Abdullayev S. S. Talabalarda ijtimoiy daxldorlik fazilatini rivojlantirishning mazmuni va didaktik imkoniyatlari
Jakbarov O.O. Oliy ta'limda ma'naviyatni yuksaltirish bo'yicha boshqaruv mexanizmlari
Markayev Z.I. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quvchilarning umumkasbiy bilim va ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi

Soxibjonov Z.S. Oliy pedagogik ta’limning tarix o‘quv dasturiga umumiy holati va bunda gender yondashuvini integratsiyalashning ahamiyati
Raimjonov S. O’. Musiqa madaniyati darslarida innovatsion ta’lim texnologiyalari va metodlaridan foydalanish imkoniyatlari
Toshpulatova S.K. Talabalarda sog‘lom turmushtarzini shakllantirishning pedagogik asoslari
Nabiyeva N.N. Triz texnologiyasi asosida bo‘lajak pedagoglarning ijodiy tafakkurini oshirishning ilmiy-konseptual asoslari
Hamraqulov Y.M. Kreativlik muhandislik faoliyatini rivojlantirishning asosiy omili sifatida
Turayev J.A. Talabalarning mustaqil o‘quv faoliyatini raqamli ta’lim texnologiyalari yordamida tashkil etish metodikasi
Ilmurodov S.X. Bo‘lajak o‘qituvchining kasbiy-subyektiv pozitsiyasining pedagogik-psixologik va metodik xususiyatlari
Norboyeva M.Sh. Bo'lajak pedagoglarda aksiologik yondashuvlar asosida altruizm ko'nikmalarini shakllantirishning nazariy asoslar
Turdiyev N.B. Talabalarda integrativ darslarni loyihalash asosida samarali darslarni tashkil etish metodologiyasi
Djavlanova N. X. Maxsus pedagogika modulini integrativ o‘qitishning nazariy asoslari
Абдуллаева С.Б. Талабаларда мустақиллик тафаккурини шакллантириш ва ривожлантириш жараёнларини моделлаштириш.
Farxodova D. Q. Pedagogik tadqiqotlarda kreativ tafakkur va qobiliyat muammosi
Allamuratov G‘.A. Psixologiya yo’nalishi talabalarning lingvokognitiv kompetentsiyasini rivojlantirishning motivatsion yondashuvga asoslangan modeli
Abduazimov F.A. An’anaviy ijrochilikda rubobning madaniy ahamiyati
Xidirova D.Z. Innovatsion yondashuv asosida bo‘lajak pedagoglarni kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayonini loyihalashtirishning pedagogik tizimi
Xudayberganov.A. Pedagogika yo‘nalishdagi talabalarning savodxonligini rivojlantirish masalalari
Doniyorova G.B. O‘qituvchi obrazining ijtimoiy-psixologik omillari va ularning ta’lim jarayoniga ta’siri
Yo‘ldosheva G.V. Oliy ta’lim imidjini muassasalarning ta’lim xizmati bozorida raqobat pozitsiyasini mustahkamlashdagi ta’siri
Mirgaziyeva Z.T. O‘quvchilarda hayotiy ko‘nikmalarni shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari
Raximov X.A, Sultonova Sh.Y. GeoGebra yordamida yuqori sinf o'quvchilariga geometriyani o'rgatishda teoremani isbotlash ko'nikmalarini bosqichma-bosqich rivojlantirish metodikasi
Rahmonova N.N. Raqamlashtirish sharoitida bo‘lajak o‘qituvchilarni kreativ kompetensiyasini forsayt texnologiyalari asosida loyihalashtirish strategiyasi.
Bayniyazov A.I. Mediatarbiyaning falsafiy va metodologik asoslari ("madaniyatlar aloqasi" falsafiy konsepsiyasi asosida)
Jobborov A. M, Meliyev M.S, O‘zbekiston maktablarida ekologik madaniyatni rivojlantirish tajribalari
Abdikarimova F.B. Bo‘lajak pedagoglarda tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda xalqaro tajribalar va innovatsion yondashuvlar
Xayitova M.N. Tuban o‘simliklar modulini o‘qitishda innovatsion metodlarning o‘rni va pedagogik samaradorlikka erishishning yechimlari
Abdunazarova Z.Sh. Microbiology va virusologiya fanini o‘qitishda kreativ yondashuvning o‘rni
M.M. Burxonova, Biotexnologiyani o‘qitishda innovatsion metodlarning ahamiyati
Axmedova G.F. Teatr pedagogikasi vositasida talaba-yoshlarda badiiy-kreativlik kompetensiyalarini rivojlantirishning shakl, uslub va vositalari.
Matmuratov A.A. Farididdin attorning hayoti, ilmiy faoliyati va pedagogik g‘oyalarining retrospektiv tahlili

Mirsagatova U. Z. Mustaqil ta’limni tashkil qilish(rus tili fani misolida)
Barotova Sh. B. Gender yondashuv asosida bolalarni kasbga yo’naltirishda oila va maktab hamkorligini yo’lga qo’yish
Axatqulov A. A. Pedagogik psixologiya va didaktika nuqtai nazaridan tadqiqotchilik kompetensiyasining mazmuni va tarkibiy qismlari
Turakulova V. X. Zamonaviy global ekotizimdagi muammolar va ular bilan bog‘liq holda yosh avlodning ekologik kompetensiyasini rivojlantirish zarurati
Jabborova M. Sh. Til o‘rgatishda interfaol metodlarni yo'li
Isayeva D. Talabalarda sanogen refleksiyani rivojlantirishning metodologik asoslari
Zaynidinova Z. Talabalarni kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishning pedagogik shart –sharoitlari
Токаева Х.Б. Бердибаева Д.М. Аралықтан оқытыўдын турли моделлери
Юсупов К.А. Драмалық шығармаларды оқытыў усыллары
Собиров Д.Т. Методика создания самостоятельных обучающих задач студентов по предметам, совершенствующим педагогические теоретические знания
Turemuratova A.B, Qonratbaeva F. I, Orazbaeva M.B, Ramonova A.Z. Pedagogical mechanisms of developing collaborative skills of students based on multi-vector approaches in education
Mirsadullaev M.M. Styles of gijjak performance by representatives of the fergana valley school
Shokirkhonov B.B. Methodology for organizing instrumental (clubs)
Gaffarova Sh.Sh. The role of textbooks in the mastering of musical culture lessons by students in general schools
Kurbanova F.K. Methods of developing intercultural competence in students

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ҲӘМ РУЎХЫЙЛЫҚ ТИЙКАРЛАРЫ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

Xaydaraliyev X. X. Vatanparvarlikning mazmun-mohiyati, axloqiy me’zonlari va ilmiy-konseptual asoslari
Nishonov X. X. Ma’naviy-ma’rifiy jarayonlarni boshqarish modellari va tamoyillari
Matnazarova K.O. Otaboeva SH. F. Mutafakkir allomalar asarlarida komil inson tarbiyasi
Bo’tayeva N.A. Komil g‘azallarida islom falsafasining badiiy talqini
Abdullayev A.A. Bo‘lajak o‘qituvchilarni ma’naviy-ma’rifiy faoliyatga tayyorlashning nazariy asoslari
Shokhida M.A. Developing the pragmatic, communicative and cultural competencies of students in the non-philological (history) education field based on authentic texts

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Shodmanova. Sh. K. Kimyo fanini samarali o‘rganishda refleksiyaning o‘rni
Bekmurodova M.B. Nazariy mexanika fanini o’qitish jarayonida dasturiy ta’lim vositalaridan foydalanishning imkoniyatlari.
Muhammadova D.A. Molekulyar fizika fanini o‘qitishda kreativ kompetentlikni rivojlantirishda raqamli ta’lim vositalardan foydalanish
Jo‘rayev H.O. Fayziyeva X.A. Mexanika fanini o‘qitishda qo‘llaniladigan zamonaviy web-platformalar tahlili (google classroom, moodle, edmodo, khan academy va boshqalar).
Amonova N.M. Uglevodlar almashinuvi va funksiyalari” mavzusini o’qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar usullarini qo’llash
Zaxidova M.A. Begmatova D.A. “Tizimli tahlil usulidan foydalanib biologiya ixtisosligi talabalariga fizikani o‘qitish”
Tilyabov M.U. Dunyo miqiyosida xalqaro baholash tadqiqotlarida o‘quvchilarni funksional savodxonlik natijalarining ta’lim tizimiga ta’siri

Irmuxamedova N.A. Texnika yo‘nalishi oliy ta’lim muassasalarida kompyuter tarmoqlari fanini o‘qitishning didaktik imkoniyatlari va innovatsion modeli
Xasanov X. M. Mediasavodxonlikning zamonaviy ta’riflari va ularning talabalarga ta’siri
Qobilov V.A. Mediasavodxonlikni oshirishda ijtimoiy platformalar foydalanish
Muydinova M.A. Pedagogik OTMlarda raqobatbardosh pedagog-fiziklarni tayyorlashda steam yondashuvini rivojlantirish muammolari tahlili
Abdunabiyeva M.S. Zamonaviy moddiy simmulyatsiya dasturlari yordamida nanotexnologiya asoslari fanini takomillashtirish.
Валикулова Д.А. Использование ИКТ для развития метаязыковых навыков школьников при обучении иностранному языку
Sharipova S. F. Bakhriddinova A.D. Artificial intelligence and mathematics: interconnection and prospects
Ergashev O.I. Sobirov M. M, Innovative development of intelligent control systems for automated production lines.
Bekbosinova E.A. Azerbay A.J. The importance of developing the stem field in a digitized society
Shadiyeva N Sh Geografiya ta’limida yangi pedagogik texnologiyalarni ishlab chiqish va qo‘llash metodikasini takomillashtirish
Dilmurodova Z.D Psixologiyada qobiliyat muammosi va uning pedagogik jihatlari
Ochildiyev L. N Science and culture during the temuriid rule

БАСЛАЎЫШ КЛАСС, МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ТӘРБИЯ

Ma’rufjonova R.L. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida irodaviy sifatlarni tarbiyalash muammosining ilmiy tadqiqot ishlarida o‘rganilganligi
Baltamuratova A. P. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijodiy faoliyatini rivojlantirish usul va metodlari
Nazarova K. F. Hamroyev G‘.H. Boshlang’ich sinf o’quvchilarini nutqiy kompetensiyasini rivojlantirish jarayonini loyixalash pedagogik muammo sifatida
Isodullayeva I.S. Tayanch-harakat apparati buzilishlari bo‘lgan bolalar bilan olib boriladigan korreksion-logopedik ishlarning o‘ziga xos xususiyatlari
Xallokova M. E, Nuriddinova M. K. Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta’lim-tarbiya berishning samarali usuli-o‘yin
Soliyev I. S. Maktabgacha yoshdagi bolalar tarbiyasida milliy urf-odatlarning ahamiyati
Ashurov B.I. Boshlang’ich sinf o’quvchilarini o’quv faoliyati nazariyasi asosida to’p uloqtirishga o’rgatish
Urunov A.M. Boshlang’ich sinf texnologiya darslarida o’quvchilarning bilish faoliyatlarini rivojlantirish asoslari
Rabbonayeva D.T. O‘qish savodxonligi darsligidagi matnlarni tahlil qilish usullari
Nurmanova D.J. Sinf rahbarning o‘quvchilarni tarbiyalashda ota-onalar bilan hamkorlikdagi pedagogik faoliyati (bo‘lajak boshlang‘ich ta’lim o‘qituvchilari uchun)
Sholpanova A.M. Maktabgacha yoshdagi bolalarning kommunikativ rivojlanishida qo'llaniladigan usullar va metodlar
Sholpanova A.M. Maktabgacha yoshdagi bolalarni mobil ta'limda o'qitish usullari.
Eshbekova G. Z. Maktabgacha ta’lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarida yozish ko’nikmalarini innovatsion yondashuvlar asosida takomillashtirish ilmiy-nazariy asoslari
Babadjanova M.R. Boshlang‘ich sinf matimatika darslarida media texnologiyalardan foydalanishning nazariy ahamiyati
Mamasaidova M.A. Odilova S.X, Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining matematik dunyoqarashini shakllantirishda sinergetik yondashuv masalalari
Z.B.Uteniyazov Boshlang`ich sinflarda o`qish savodxonligini axborot texnologiyalari vositasida rivojlantirish

Atadjanova Sh.Q, Yusupova F.H. Maktabgacha yoshdagi bolalarda art terapiyaning ahamiyati.
Xudayberganova O'.B, Yuldashova S.B. Maktabgacha ta'limda ahloqiy tarbiyani shakllantirishda milliy multfilmlarning ahamiyati
Mukhammadiyeva F. T. Ijtimoiy tarbiyada mahallaning o'rni
Jumayeva M.A. Maktabgacha ta'lim tashkilotida innovatsion ishlarni tashkil qilish
Yuldasheva G.S. MDH davlatlari psixologlarining "men" konsepsiyasi haqidagi qarashlari
Mo'minova E.M. Dizartriya bo'lgan bolalarda kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirishda logopedik yordamning o'rni
Usmonxodjayeva .N. Nutqiy kamchiliklarga ega boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv motivatsiyasini oshirishda logopedik mashqlar
Abdullayeva O'.D. Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqiy kamchiliklarni bartaraf etishda interfaol o'yin texnologiyalarining samaradorligi
Aripova N.Sh. Ilg'or texnologiyalar va pedagogik yondashuvlar yordamida Koxlear implantli o'quvchilarning nutq ko'nikmalarini rivojlantirish
Axmedova N.M. Nutq rivojlanishi orqada qolgan bolalarda qo'llanadigan innovatsion usullarning an'anaviy metodlarga nisbatan ustunliklari va kamchiliklari
Turg'unov N.S. Maktabgacha тa'lim muassasalarida inklyuziv тa'limni тashkil eтish va вoshqaruvini rivojlanтirish mexanizmlari
Xalmatova M.M. Tabiatga bo`lgan muhabatni o`quvchilar ongiga singdirish va Tabiiy fanlar darsligini o`qitishda inovatsion metodlar
Umirzoqova M.B. Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning matematik formulalar haqidagi tasavvurlarini shakllantirish.
Yo'ldosheva Sh.B. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining dars jarayonlarida innovatsion texnologiyalarni qo'llash
Xolmuminova D.X. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini pirls xalqaro baholash dasturi tizimiga tayyorlash jarayonini takomillashtirish masalalari
Mo'ydinova X. K. Maktabgacha ta'limda chet tillarini gender yondashuvi asosida o'qitishning afzalliklari
Qudratova Sh.B. Sa'dullayeva M.N. STEAM ta'lim texnologiyasini boshlang'ich ta'limda qo'llashning me'yoriy-uslubiy asoslari
Abdullayeva X.A. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarida tarbiyaga oid tushunchalarni rivojlantirish
Alchurazova N. B. Ko'p tarmoqli maktabgacha talim tashkilotlarida tarbiyalanuvchilarni o'quv-tarbiyaviy jarayonga moslashtirishning pedagogik jihatlari
Abdusamatova N. J. Integratsion yondashuv asosida bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash masalasining istiqbollari (katta va tayyorlov guruxlar misolida)
Салаева М. С. Жуманова И. А. Методика формирования исследовательских умений младших школьников
Рахимкулова М. Б. Дидактические навыки в развитии исследовательских навыков у учителей начальных классов
Aralova I. M Umumiy nutqi rivojlanmagan maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqiy aloqa vositalarini shakllantirish bo'yicha tabaqalashtirilgan nutq terapiyasi ishining modeli.
Karimova N. S Steam texnologiyasi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida valeologik madaniyatni shakllantirish

ТАСВИРИЙ САЪНАТ

Mamanov S.K. Talabalarning grafik kompetentligini axborot-ta'lim muhiti sharoitida shakllantirish
Rasulova F.S. Tasviriy faoliyatga o'rgatishning metod va usullari
Buriboyev R. Chizmachilik fanida o'quvchilarning bilimini oshirishda grafik dasturlardan foydalanish metodikasi

Резюме

В этой статье представлен обзор инновационных методов оценки навыков говорения и письма. В ней рассматривается роль инструментов на основе искусственного интеллекта, геймификации и автоматизированного подсчета баллов в повышении точности оценки и вовлеченности учащихся. В исследовании освещаются преимущества и проблемы этих методов, подчеркивая их влияние на измерение уровня владения языком.

Summary

This article provides an overview of innovative assessment techniques for evaluating speaking and writing skills. It explores the role of AI-driven tools, gamification, and automated scoring in enhancing assessment accuracy and learner engagement. The study highlights the benefits and challenges of these methods, emphasizing their impact on language proficiency measurement.

O‘QUVCHILARDA FAOL FUQAROLIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING TA’LIMIY-TARBIYAVIY MEXANIZMLARI

Buvorayeva Gulruh Shoikrom qizi

ChDPU jismoniy madaniyat fakulteti o`qituvchisi

Kalit so'zlar: Kompitensiya, determinant, tamoyil, metodika, sifat, o`quvchi, ilm, integratsiya, mexanizm, natija.

Ключевые слова: Состав, определитель, принцип, методология, качество, ученик, наука, интеграция, механизм, результат.

Key words: Competence, determinant, principle, methodology, quality, student, science, integration, mechanism, result.

“Yoshlarimizni mustaqil fikrlaydigan yuksak intelektual va ma’naviy salohiyatga ega bo’lib dunyo miqiyosida o’z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo’sh kelmaydigan insonlar bo’lib kamol topishi, baxtli bo’lishi uchun davlatimiz va jamuyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz”.

Jahon hamjamiyatining zamonaviy ilmiy-texnik taraqqiyoti, fan va ishlab chiqarish sohalarida amaliy islohotlar, ilmiy-texnik axborotning jadal rivojlanishi va yangilanishi ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy-texnik o‘zgarishlar natijasida o`quvchilarni tarbiyaviy faoliyatga tayyorlash jarayonlarining takomillashtiruvchi mexanizmlarini ta’lim jarayoniga tatbiq etilishi bilan ifodalanadi. Parijda bo‘lib o‘tgan YuNESKO Bosh konferensiyasining 36-sessiyasi rezolyutsiyasiga muvofiq, ta’lim tasnifining xalqaro standartlari takomillashtirilmoqda. YuNESKO Ta’lim instituti (Gamburg, Germaniya), Kattalar ta’limi bo‘yicha Yevropa uyushmasi (EAEA – European Association for the Education of Adults, Bryussel), Xalqaro Ta’lim instituti (AQSh), European Integration (ECSA-Austria) kabi nufuzli tadqiqot markazlarining ilmiy natijalari alohida o‘rin tutadi. Shu sababli kasbiy kompetentlikni rivojlantirishning ilmiy tizimi samaradorligini oshirish bo‘yicha tadqiqotlarni amalga oshirishga alohida e’tibor qaratilmoqda.

Jahonda uzluksiz ta’lim tizimi faoliyatining samaradorligi ta’lim oluvchi shaxsning barcha ta’lim yo‘nalishlari markaziga aylangan insoniy g‘oyalar (personal ideas)ning tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishni to‘liq namoyon etish uchun didaktik muhit yaratish bilan chambarchas bog‘liqdir. Shu nuqtai nazardan ta’lim sifati va samaradorligini oshirish, o`quvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish mexanizmlari, tarbiyachi shaxsi modeli, baholash mezonlarini takomillashtirishning nazariy - metodik ta’minotini yaratish va ta’minlashni, didaktik tamoyillar asosida o`quvchilarni tarbiyaviy faoliyatga tayyorlash jarayonlarini innovatsion yondashuv asosida rivojlantirishni talab etmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 18 fevraldagi “Jamiyatda ijtimoiy-ma’naviy muhitni sog‘lomlashtirish, mahalla institutini yanada qo‘llab-quvvatlash hamda oila va xotin-qizlar bilan ishlash tizimini yangi darajaga olib chiqish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-5938-son Farmoni [1] hamda mazkur faoliyatga oid boshqa me’yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda muayyan darajada xizmat qiladi.

Bugungi kunda o`quvchilarning kasbiy kompetentsiyalarini shakllantirish butun dunyoda shuningdek milliy ta’lim tizimimizda ham modernizatsiya qilinishi kerak bo’lgan dolzarb masala sifatida muhokama qilinmoqda.

Ta’lim jarayonining me’yoriy nazariy va amaliy qismlarining uzviyligi, o`quvchilar nazariy bilimlarining kerakli to’plamga ega bo’lishlarini, aniq hayotiy masalalar va muammoli vaziyatlarda ushbu bilimlardan to’g’ri foydalana olish bilim, ko’nikma va malakaga ega bo’lishlarini ta’minlaydi. Ta’limdagi o’quvchilarning asosiy kompetentsiyalari esa aynan shu masalani o’rinli hal etishga qaratilgandir.

Tajriba-sinovga qo’yilgan umumta’lim fanlari bo’yicha 6 ta tayanch kompetensiya taqdim etilgan. Bular:

1. Kommunikativ kompetensiya.
2. Axborot bilan ishlash kompetensiyasi
3. Shaxs sifatida o’z-ozini rivojlantirish kompetensiyasi.
4. Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi
5. Umummadaniy kompetensiyalar.
6. Matematik savodxonlik, fan va texnika yangiliklaridan xabardor bo’lish hamda foydalanish kompetensiyasi.

Ma'lumki, hozirgi kunda inson axborot olamida yashaydi. O'qishda ham, kundalik faoliyatida ham muaffaqiyatlarga erishish uchun zaruriy axborotga ega bo'lish, ularni izlab topish, undan keraklisini ajratib olish va foydalanishni o'rganishi kerak. Buning uchun Davlat ta'lim standartlarini kompetentlik yondoshuvga asoslangan holda takomillashtirishni davrimizning o'zi taqozo qilmoqda. **Kompetensiya nima? Kompetentsiyaviy yondoshuv deganda nimani tushunamiz?** Shu kabi savollarga javob izlashimiz o'rinlidir. **Kompetensiya** (lot. **competo** — erishyapman, munosibman, loyiqman)

O‘z mohiyatiga ko‘ra tizimsiz ravishda o‘zlashtirilgan ma’lumotlar shunchaki axborot bo‘lib, ular bilim sanalmaydi. Uchinchidan, yoshlarning hali xayotiy tajribaga, barqaror ma’naviy-axloqiy tamoyillarga ega bo‘lmay turib, haddan tashqari katta hajmdagi “axborot maydoni”dan uzluksiz ravishda ma’lumotlarni o‘zlashtirishlari ortiqcha yuklamalarga ega bo‘lishlariga olib keladi. Katta miqdordagi yuklama esa o‘zo‘zidan inson miya faoliyatida ma’lumotlarni qabul qilish, ularni o‘zlashtirish, qayta ishlashda zo‘riqishni yuzaga keltiradi. Ruhiy zo‘riqish o‘z navbatida tushkunlikni keltirib chiqaradi. Tushkunlikning doimiy rivojlanishi esa asab tizimi kasalliklarining yuzaga kelishiga sabab bo‘ladi1 . O‘zini o‘zi rivojlantirish kompetensiyasini egallash ham boshlang’ich sinflarda muhim ahamiyatga ega. O'zini-o'zi anglashning rivojlanishi har bir bolada o'ziga xos tarzda kechadi. Dunyoning rivojlangan davlatlaridan biri bo‘lgan AQSH pedagogikasidagi ta’limotda ham quyidagilarni ko‘rish mumkin: -bolani o‘z kuchi, imkoniyatiga ishonch ruhida tarbiyalash; -o‘quvchining eng kichik shaxsiy imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarish uchun kurash; -bolani kamsitmaslik, insoniy qadriyatlarni va g‘ururini erga urmaslik; -o‘quvchining ilk davridanoq kasb-korga yo‘naltirish, Vataniga faxr va iftixor ruhida tarbiyalash. Shuningdek, o‘qituvchi yo‘naltiruvchi rol o‘ynaydi va asosiy maqsad intellektni mashq qildirish va mantiqiy fikrlashga o‘rgatishdir [4].

Ma’lumki, o`quvchi shaxsi bilimga qiziqmasdan turib, o’qishga intilmaydi, muvaffaqiyatli o’qiy olmaydi. Ularda o’z kuchiga va qobiliyatiga ishonch hosil etish, o’qishga jalb etish, ilk yutuqlari uchun rag’batlantirish o‘ziga xos tarbiyaviy ahamiyat kasb etadi.

O`quvchilardagi o’qishga qiziquvchanlik qiyinchiliklarni yengishga, faolligini oshirishga, ishonch uyg’otishga va mustaqilligi kamol topishiga olib keladi. Guruh rahbarlarining madaniyat darajasining kengligi, pedagogik odob talablariga rioya qilishi, har bir bola shaxsini inson sifatida hurmat qilishi bilan unga nisbatan talabchanlikni unutmaslik, tashkilotchilik malakalariga ega bo’lishi, o’z malakasini tinimsiz oshirib borish bilan ishga ijodiy yondashish talab qilinadi. O'zini-o'zi anglashning rivojlanishi o`quvchining bilish va motivatsion sohalari shakllanishi bilan uzviy bog'liq bo'ladi. Mana shu sohalarning rivojlanib borishi natijasida bola ham o'zini, ham o'zi egallab turgan vaziyatni anglashga qodir bo'la boshlaydi, ya'ni unda o'zining ijtimoiy "men"ini anglash shakllanadi. Bu hodisa o`quvchining keyingi bosqichiga o'tishida muhim rol o'ynaydi. Bu davrda ularda ixtiyoriy harakatlar rivojlanishi bilan birga irodaviy jarayonlar ham ko'rina boshlaydi (maqsad qo'yish, yo'1-yo'riq hamda vositalarni belgilash, qarorga kelish va qarorni ijro etish). O`quvchilar irodaviy harakatlarini o'stirish va mustahkamlashda ularni mehnat mashg'ulotlariga jalb qilishning ham ahamiyati kattadir. Ularga biron mehnat topshirig'i berilsa, ular ayni chog'dagi o'zlarining mayl-xohishlarini yengib, mehnat topshiriqlarini o'z vaqtida bajarishga intiladilar.

Nazariy tahlil va olib borilgan tadqiqotlar asosida O`quvchilarning tarbiyaviy faoliyatga tayyorgarligini ijodiy yondashuv asosida shakllantirish ijodiy ko‘nikma va malakalarni, har qaysi o‘quv predmeti bo‘yicha kasbiy ko‘nikmalarni shakllantirishni o‘z ichiga olishi bilan ahamiyatlidir.

1- rasm

O`quvchilarni tarbiyachilik faoliyatiga tayyorlashning asosiy kompetentlari mexanizmi